

Дробот О.В.

доктор психологічних наук, професор кафедри педагогіки та психології професійної освіти, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

**ПРЕДМЕТНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНЕ
ДИСТАНЦЮВАННЯ» В РІЗНИХ СУСПІЛЬНИХ ТА НАУКОВИХ
КОНТЕКСТАХ**

Анотація. З метою теоретичного аналізу поняття «соціальне дистанціювання» було проаналізовано наукові контексти його вживання: медико-епідеміологічний, соціологічний, соціально-психологічний та прикладний (проксемічний). З'ясовано, що дане поняття розглядається в таких аспектах як: соціальний атитюд; психосоціальна детермінанта стресів; причина зниження довіри.

**Drobot O. V. SUBJECT ANALYSIS OF THE CONCEPT OF
"SOCIAL DISTANCE" IN DIFFERENT SOCIAL AND SCIENTIFIC
CONTEXTS**

Abstract. For the purpose of theoretical analysis of the concept of "social distancing" the scientific contexts of its use were analyzed: medical-epidemiological, sociological, socio-psychological and applied (proxemic). It was found that this concept is considered in such aspects as: social attitude; psychosocial determinant of stress; the reason for the decline in confidence.

Безпрецедентність вживаних урядами більшості країн світу заходів для забезпечення громадян від хвороби, тимчасові обмеження мобільності призвели до часткової зміни способу життя членів суспільства та спричинили неоднозначні оцінки соціальної ситуації, що склалася і тому «соціальна дистанція» стала одним з основних засобів запобігання швидкому поширенню COVID-19. Ситуативний контекст терміну «соціальна дистанція» отримав нові конотації – в протилежність, у соціальних спільнотах також існує термін «фізична дистанція» (Купенко & Ткаченко, 2020:385-388).

У медико-епідеміологічному контексті соціальне (або фізичне) дистанціювання тлумачиться як комплекс санітарно-епідеміологічних заходів немедикаментозного характеру, спрямованих на зупинку або уповільнення поширення заразної хвороби через збільшення фізичної дистанції між людьми і зниження числа близьких контактів (Information, 2020). Власне, «соціальна дистанція» при соціальному дистанціюванні (униканні масових скупчень) складає відстань у 1,5-2 метри від інших людей.

У науковий вжиток *соціології* даний термін був введений Г. Зіммеlem, у працях якого соціальна дистанція характеризує стан соціальних груп та індивідів у соціальному просторі, їх співвідношення та ступінь їх взаємозв'язку – рівень їх близькості чи віддаленості, відчуженості один від одного (Зиммель, 2017).

У *соціальній психології* термін «соціальна дистанція» вперше з'являється в 1925 р. у працях Емори Богардуса і починає характеризувати близькість або відчуженість соціальних, етнічних спільнот або окремих людей (Bogardus, 1925). Автор розглядає соціальну дистанцію як відсутність почуття товариства і взаєморозуміння між різними групами населення (у професійній, релігійній, академічній та інших сферах) та окремими індивідами. Концепція Е. Богардуса відома переважно завдяки психодіагностичній методиці «Шкала соціальної дистанції». Соціальна дистанція Е. Богардусом пов'язується, головним чином, з расовими упередженнями, при цьому расові конфлікти вчений вважає головним свідченням цієї дистанції (Сонин, 2004: 216–218).

У соціальній, практичній психології та семіотиці існує окрема галузь – *проксемика*, що займається вивченням просторової та часової знакової системи спілкування. Виступаючи як особлива знакова система, просторова організація процесу спілкування несе в собі вагоме смислове навантаження і виступає компонентом комунікативної ситуації. Йдеться про те, як людина здійснює спонтанне структурування мікропростору, передовсім, – міжсуб'єктного простору спілкування. Едвард Холл виділяє чотири

міжсуб'єктні зони: інтимна (0-0,5 м), персональна (особистісна) (0,5 м-1, 2м), соціальна (1,2 м-3,65м) та громадська (3,65 м і більше) (Hall, 1959). Отже, у вузькому сенсі словосполучення «соціальна дистанція» мається на увазі та відстань, в межах якої мовець надає перевагу спілкуванню з іншими людьми в робочій обстановці та в публічних місцях.

Розглядаючи соціальну дистанцію як *психосоціальний атитюд*, Л.О. Михайлова виділяє в його структурі такі компоненти: когнітивний (уявлення про інші соціальні групи, їх культурі, міжетнічні відносини; знання про феномен толерантності); емоційний (ставлення до інших соціальних груп); поведінковий (конкретні акти толерантного або інтолерантного реагування, що проявляється у прагненні спілкуватися або дистанціюватися, демонструвати агресію щодо представників інших груп) (Михайлова, 2020).

Більшість дослідників розглядають соціальну дистанцію в структурі інших психологічних феноменів. Під час спілкування у різних народів надмірне наближення до суб'єкта спілкування викликає негативні емоції та *стресовий стан*, а як наслідок може бути підвищена тривожність, дратівливість та психосоматичні розлади (Водопьянова, 2009).

У *практичній психології* тема дистанціювання розглядається в тісній взаємодії з емоцією страху та фобічними розладами. Як правило, страх пов'язаний з цікавістю до новизни, змін і можливої небезпеки, з бажанням протистояти середовищу чи бажанням пізнавати середовище (Черняев, 2007). Науковий інтерес являє зв'язок соціального дистанціювання та феномену *довіри*. Довіра є одним із найбільш значущих критеріїв категоризації соціального оточення за величиною психологічної дистанції. Міра довіри є динамічною характеристикою, яка визначає якісний бік відносин: чим вищий рівень у відносинах взаємної довіри, тим сильніше виражений зв'язок між ними, тим менша дистанція у відносинах між ними.

Попри це, соціальне дистанціювання виявляє і свої позитивні сторони. Суб'єкт, тримаючи певну дистанцію з оточенням, отримує можливість збереження взаємодії з ним і, в той самий час, отримує додаткову

інформацію для подальшого аналізування міжособистісних стосунків. Психологічна дистанція слугує певним бар'єром між внутрішнім світом людини та зовнішнім середовищем, впливає на вибір стратегії поведінки та надає час сформуванню психологічного ставлення особистості до інших. Дистанція дозволяє людині відчувати себе у безпеці, не отримувати постійний *стрес*, а також уявлення людини про власну безпеку дозволяє формувати довірчі позитивні відносини.

Висновок. Аналіз поняття «соціальне дистанціювання в медико-епідеміологічному, соціологічному, соціально-психологічному та прикладному (проксемічному) наукових контекстах, дозволив констатувати, що даний феномен розглядається в таких аспектах: як соціальний атитюд у когнітивній, емоційній та поведінковій репрезентаціях; як психосоціальна детермінанта стресів; як можлива причина зниження довіри.

Література

Водопьянова, Н. Е. (2009). *Психодиагностика стресса*. Санкт-Петербург: Питер. 336 с.

Зиммель, Г. (2017). *Избранное. Философия культуры*. Санкт-Петербург: Центр гуманитарных инициатив. 432 с.

Купенко, О., & Ткаченко, Б. (2020). Практика залучення студентів до участі у волонтерських проектах громадських організацій. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства*. Суми: Сумський державний університет. С.385-388.

Михайлова, Л. О. (2010). Толерантність як засіб виховання в системі освітніх закладів. Доступно за URL: <https://commit.com.ua>

Сонин, В. А. (2004). Шкала социальной дистанции (шкала Богардуса, вариант Л.Г.Почебут). *Психодиагностическое познание профессиональной деятельности*. [Psychodiagnostic cognition of professional activity]. Санкт-Петербург. С.216-218.

Черняев, Л. С. (2007.) Взгляд гештальт-терапевта на базовые эмоции. *Гештальт 2007. Часть 2. Философия и этика в гештальт-подходе*. Москва : МГПИ. С.17-24.

Bogardus, E. S. (1925). Measuring Social Distance. *Journal of Applied Sociology*. Vol. 9. P. 299-308.

Hall, E. T. (1959). *The Silent Language*. N.-Y.: Doubleday & Company, INC., Garden city, 240 p.

Information about Social Distancing. *Santa Clara Public Health Department*. <https://www.cidrap.umn.edu/sites/default/files/public/php/185>